

Corina BUZDUGAN

**TEORIA GENERALĂ
A DREPTULUI**

Universul Juridic

București

-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUZDUGAN, CORINA**

**Teoria generală a dreptului / Corina Buzdugan. –
București : Universul Juridic, 2011**

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-641-0

342(498)(075.8)

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0731.121.218**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

DISTRIBUȚIE:

telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**

tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

PREFAȚĂ

Teoria generală a dreptului a fost predată în învățământul universitar din țara noastră, în decursul timpului, sub diferite denumiri cum ar fi: enciclopedia juridică, filozofia dreptului, introducerea în studiul dreptului, teoria generală a statului și dreptului.

Desigur nu era vorba de același conținut al cursului predat sub diferite denumiri, ci de accentul pus pe una sau alta din problematica ce a format obiectul cursului.

La un moment dat, în deceniile al șaptelea și al optulea din secolul trecut, în planurile de învățământ ale facultăților de drept din țara noastră, teoria generală a dreptului era predată în cadrul a două cursuri. În primul an de studii se predă o „Introducere în studiul dreptului” care urma să-i familiarizeze pe studenți cu noțiunile de bază ale dreptului, iar în ultimul an „Probleme speciale ale teoriei dreptului”.

Acest curs era menit să înfățișeze studenților problemele mai importante ale dreptului la un grad mai ridicat de abstractizare, lucru care era posibil datorită faptului că ei aveau deja cunoștințe despre drept dobândite, în decursul anilor de studiu, la disciplinele juridice de ramură.

În anii socialismului, teoria generală a dreptului se referea și la unele probleme care vizau statul și ea a fost predată sub denumirea de „Teoria generală a statului și dreptului”.

Cursul întocmit de Corina Buzdugan este conceput sub forma unui curs introductiv în problemele dreptului pentru studenții de anul I. El cuprinde probleme strict juridice și mai puțin probleme de filozofia sau de sociologia dreptului, așa cum se întâlnesc în unele cursuri de teoria generală a dreptului apărute după 1989.

Lucrarea pe care o supunem atenției cititorilor reprezintă o serioasă cercetare monografică a problemelor ce privesc „teoria generală a dreptului” atât ca ramură a științei dreptului cât și ca disciplină didactică ce se predă în învățământul juridic universitar.

În mod firesc, autoarea pornește în demersul său științific, de la precizarea noțiunii de „teoria generală a dreptului” arătând și alte denumiri pe care această știință de sinteză și disciplină de ansamblu le-a purtat de-a lungul timpului, cum ar fi cea de enciclopedia dreptului, filozofia dreptului, introducerea în drept ș.a.

În capitolul II al lucrării sunt prezentate câteva considerații generale cu privire la clasificarea normelor sociale și la corelația normelor juridice cu alte norme sociale. Pe bună dreptate, autoarea constată că odată cu evoluția societății se diversifică sistemul normelor sociale, rolul acestora și mai ales a normelor juridice. Este bine prezentată, în această parte a lucrării corelația normelor juridice cu normele morale, cu regulile obișnuite precum și cu normele tehnice.

Referitor la sistemul dreptului, reține atenția cititorului modul în care sunt prezentate criteriile de grupare a normelor juridice în anumite ramuri de drept, autoarea precizând că aceste criterii nu sunt obiective și că gruparea normelor de drept în anumite ramuri se face de către oamenii de știință, cercetători, cadre universitare, cu un anumit grad de relativitate. De aceea, și enumerarea ramurilor dreptului este mai mult exemplificativă decât exhaustivă.

Capitolul referitor la norma juridică debutează cu unele probleme privind axiologia juridică. Primul paragraf al acestui capitol este intitulat în mod sugestiv „Normele juridice și problema valorilor în drept”. În cadrul acestui paragraf se subliniază că legiuitorul, în procesul de elaborare a normelor de drept, selectează, din multitudinea de relații sociale, pe acelea dintre ele pe care le consideră valori și, deci, este necesar să le protejeze prin norme juridice și în același timp, tot cu ajutorul normelor de drept izolează, îngreudește, acele fapte sociale pe care le consideră nonvalori.

Reliefând caracterul volitiv al normelor juridice, autoarea precizează că termenul „lege” ca act normativ are un caracter subiectiv și se deosebește de termenul de „lege” utilizat în „științele exacte” (fizică, matematică, biologie etc.), unde el reprezintă o categorie filozofică ce exprimă raporturi esențiale, necesare, relativ stabile și repetabile.

Referitor la structura normei juridice, cu cele trei elemente: ipoteză, dispoziție și sancțiune, autoarea atrage atenția că din punct de

vedere al tehnicii juridice, norma juridică nu este formulată, întotdeauna, sub forma unui articol dintr-un act normativ. Norma juridică este o construcție abstractă și revine organului de aplicare sarcina de a căuta cele trei elemente ale normei de drept în cadrul izvoarelor de drept existente, pentru a putea soluționa un caz concret. Unitatea celor trei elemente ale normei juridice este de ordin logic.

Sublinierile făcute de autoare cu privire la rolul tehnicii legislative în formularea normelor de drept ne atrage atenția cât de actuale sunt precizările făcute de Traian Ionașcu și Eugen Barasch care, într-un studiu al lor scriau: „În același timp cu substanța (și spre a-i da satisfacție), dreptul ar apărea, deci, prin intermediul tehnicii, nu numai ca un ansamblu de norme, ci și ca un ansamblu de concepte ... dreptul, privit nu în scopurile care îl comandă, ci în mijloacele prin care se exprimă s-ar înfățișa, cu alte cuvinte, într-un fel științific, ca o construcție logică.”

În unele locuri afirmațiile sunt însoțite de exemple luate din legislația în vigoare. Este sugestivă, în acest sens prezentarea ipotezei normelor juridice.

Față de clasificările propuse în literatura juridică, autoarea consideră că ar fi mai potrivită o clasificare a ipotezelor normelor juridice în ipoteze obiectiv determinate și ipoteze cu determinare subiectivă, exemplificând afirmațiile sale cu prevederile art. 728 Codul civil și art. 968 din același cod. Autoarea mai precizează că punctul său de vedere este susținut de faptul că norma juridică este rezultatul dialectic de sinteză al normelor formulate abstract și al cazului real concret.

Sunt bine realizate în cadrul lucrării capitolele privitoare la acțiunea normelor juridice în timp și spațiu, izvoarele dreptului, interpretarea normelor juridice, raporturile juridice, răspunderea juridică.

Autoarea a folosit un bogat material documentar, literatura juridică actuală, română și străină pe care a citat-o corect în cadrul lucrării.

Cursul de față nu reprezintă un debut pentru autoare. Ea a mai colaborat la două cursuri universitare cu acest profil: „Teoria generală a statului și dreptului” (Ed. Argonaut, 2008) care s-a bucurat de o

prezentare favorabilă în coloanele revistei „palatul de justiție” și „Teoria generală a dreptului” (Ed. Argonaut, 2005). Este autoarea a numeroase articole și comunicări.

Prin problematica abordată în lucrările sale cât și prin modul în care acestea au fost soluționate, autoarea a dat dovadă nu numai de calități didactice, ci și de reale calități de cercetător științific.

Deși cursul se adresează în special studenților el va fi de un real folos pentru toți cei care se ocupă de aspectele teoretice ale dreptului cât și pentru juriștii practicieni.

Prof. univ. dr. Gheorghe Boboș

CAPITOLUL I

TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI. ENCICLOPEDIA ȘI FILOZOFIA DREPTULUI

1. Enciclopedia juridică

Studiul dreptului ca disciplină de ansamblu și ca știință de sinteză a cunoscut, în timp, diverse denumiri ca enciclopedia juridică sau enciclopedia dreptului, teoria generală a dreptului, introducerea în drept, drept general sau elemente de drept, sub care s-a configurat treptat disciplina numită astăzi *Teoria generală a dreptului*. Prima încercare de analiză enciclopedică a dreptului datează din 1275 și aparține lui Wiliam Duvantis care publică lucrarea „*Speculum Juris*” dar corpusul teoretic numit Enciclopedie juridică apare mult mai târziu, în secolul al XVII-lea.

În România, enciclopedia dreptului a fost studiată de la începutul secolului XX de către mai mulți teoreticieni, doctrinari și juriști precum: Constantin C. Dissescu, George Plastara, Al. Valimarescu, Mircea Djuvara, Eugeniu Sperantia și alții. Preocuparea pentru acest domeniu al științei juridice au avut-o alți cercetători ai fenomenului juridic, precum Andrei Rădulescu („Tratat de istoria dreptului roman”), S. Longinescu, G. Mironescu și alții.

Mircea Djuvara, eminent jurist român cu recunoaștere europeană în anii '30 ai secolului XX, specialist cu o solidă formație filozofică neo-kantiană, admitea că enciclopedia studiază permanențele juridice, adică ceea ce este constant în orice relație juridică obiectivând specificul disciplinei prin „*articulațiunea însăși a gândirii juridice, căutând să determine în felul acesta ce este esențial dreptului și se regăsește în toate ramurile și manifestațiunile lui, ea distinge astfel*

*drumul de celelalte discipline științifice*¹. După părerea sa, „*enciclopedia juridică este înainte de toate un studiu preliminar, de orientare, înfățișând o sinteză cât mai strânsă și pe cât posibil mai ordonată a întregii științe a dreptului*”² și se ocupă cu studiul elementelor constante care apar în orice relație juridică (ideea de obligație, de subiect de drept, de sancțiune juridică).

Mai târziu și-au adus importante contribuții la dezvoltarea *Teoriei generale a dreptului* autori precum: Ioan Ceterchi, Nicolae Popa, Gheorghe Boboș, Sofia Popescu, Ioan Craiovean, Dan Ciobanu și alții.

Enciclopedia juridică se înfățișează ca o încoronare a științei dreptului, prezentând-o ca un tot unitar.

Cuvântul enciclopedie are o origine elenă. El are înțelesul unei cunoașteri în cerc, a unei științe care arată tot ce se cuprinde într-o sferă largă de abordare a problemelor comprehensive din știință.

O enciclopedie științifică poate fi de două feluri, *materială* sau *formală*.

Cea *materială* expune totalitatea cunoștințelor pe care le reprezintă o materie de studiu. Încă din secolul al XVIII-lea s-a formulat proiectul pentru Marea Enciclopedie strângându-se rezumativ toate cunoștințele omenești. Astăzi există enciclopedii sub formă de dicționare voluminoase, care cuprind toate cunoștințele dintr-o anumită ramură, de exemplu, din ramura juridică.

Enciclopedia mai poate fi însă și formală. În acest sens enciclopedia juridică extrage ceea ce este esențial din gândirea juridică, sintetizând procesul logic care delimitează toate elementele dreptului.

Determinarea dreptului permite înțelegerea subdiviziunilor și aplicațiilor lui și face posibilă surprinderea legăturii dintre drept și celelalte științe.

Enciclopedia dreptului este totdeauna un studiu de ansamblu având ca obiect să determine ce este dreptul.

Tocmai o asemenea vedere de ansamblu a dreptului, care stabilește ceea ce leagă elementele componente între ele, este obiectul de studiu distinct al enciclopediei dreptului.

¹ M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, Ed. ALL, București, 1995, p. 7.

² Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului, Enciclopedia juridică, Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All, București, 1995, p. 5.

În realitate, enciclopedia dreptului caută să determine ceea ce este esențial dreptului și se regăsește în toate ramurile lui; arătând ceea ce distinge dreptul de celelalte discipline științifice.

2. Permanențele juridice

Mircea Djuvara definește dreptul, privit ca element unitar și de ansamblu, fixând obiectul enciclopediei juridice. Astfel obiectul enciclopediei juridice este de a expune și a studia *permanențele juridice*. Acest termen a fost întrebuițat întâi de un cunoscut jurisconsult belgian, Edmond Picard¹, profesor la Universitatea din Bruxelles.

Noțiunea de drept are patru sensuri fundamentale:

1. *în sens filosofic*, dreptul reprezintă ideea de just, corect, echitabil;

2. dreptul ca ansamblu de norme de conduită care guvernează, într-o societate organizată, raporturile sociale și a căror respectare este asigurată, dacă este necesar, de constrângerea publică – *drept obiectiv/pozitiv/sistemul dreptului*;

3. dreptul ca știința care are ca obiect ansamblul de norme juridice – *știința dreptului*;

4. dreptul în accepțiunea de prerogativă, facultate, putere a individului de a avea o anumită conduită și de a pretinde celorlalți o anumită conduită, conform cu normele sociale și putând apela la nevoie, la forța de coerciție etatică – *drept subiectiv*.

Dreptul, considera Djuvara este o știință socială; dispozițiile juridice stabilind într-un mod exact realitatea socială căreia i se aplică. De aici rezultă că nu poate exista o legislație care să fie în mod necesar comună tuturor societăților. Însă există în relația juridică ceva, care subzistă în mod necesar oriunde. Astfel elementele care caracterizează relația juridică alcătuiesc ceea ce numim permanențele juridice.

Un element formal al relației juridice, de exemplu „ideea de obligație”, se găsește pretutindeni unde avem o relație juridică. Dar aceasta presupune și prezența subiectelor de drept. Mai trebuie să existe și un

¹ M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, Ed. ALL, București, 1995, Edmond Picard, *Le droit pur, Les Permanences juridiques, Les Constantes juridique*, Ed. Flammarion, Paris, p. 9 și 10.

obiect al relației juridice pentru că dacă ea nu se aplică la nimic, nu are niciun sens. Întrucât se recunoaște existența unei obligații ea implică și tendințele ideale spre sancțiuni juridice.

Aceste elemente nu pot lipsi din nicio relație juridică, determinând în mod constant realitatea juridică în esența ei.

Enciclopedia juridică are ca obiect tocmai analiza acestor permanențe care au fost numite de Edmond Picard „constantele dreptului”.

Permanențele juridice au un caracter numai formal și de aceea putem spune că enciclopedia, așa cum o studiem, este enciclopedie formală.

Prin elementele sale formale și permanente, fenomenul dreptului se distinge de celelalte fenomene.

Unii autori numesc și faptele care le studiază dreptul - fenomene. Aceste fenomene au ceva caracteristic întocmai cum este fenomenul chimic, fizic, biologic etc., trebuind să se descopere așadar, care este elementul acesta caracteristic. El poate fi găsit în permanențele juridice.

Acesta este obiectul specific enciclopediei juridice; astfel enciclopedia juridică nu se confundă cu celelalte materii pe care le studiază dreptul.

3. Însemnătatea enciclopediei juridice

Enciclopedia dreptului, susține M. Djuvara, ne face să înțelegem că există o asemenea realitate juridică distinctă de celelalte realități. Dacă această realitate nu ar exista, atunci ceea ce numim noi dreptate, justiție, este un simplu cuvânt fără înțeles și deci fără niciun substrat științific.

Pentru ideea de dreptate, oamenii se sacrifică; pentru interesele nejustificate nu.

Această idee de dreptate, este adânc ancorată în sufletele noastre încât noi îi subordonăm totul. Este ideea care stă ca un fundament și ca un ideal la baza oricărei activități omenești.

Dacă dreptul nu ar avea ceva specific, dacă nu ar exista un obiect distinct al enciclopediei juridice, nu ar putea să existe această idee a justiției. Astfel, este foarte important ca oamenii de știință, îndeosebi la universitate, să caute să vadă în ce constă ea, care sunt elementele sale